

НАРЪЧНИК „КРАСИВО НАЧАЛО“

Наръчник за развитие на бебета и малки деца

Хелън Х. Райкс и Джейн МакКол Уитмър

ВЪВЕДЕНИЕ

Някои смятат, че наръчник трябва да се използва в училище, с по-големи деца, а не с бебета. Опитните учители и директори могат да се притеснят, че бебетата може да бъдат притискани да правят неща, които не отговарят на естествения им ритъм. Наръчникът „Красиво начало“ за бебета и малки деца не прекалява с преживяванията за бебета – точно обратното.

Нашият наръчник осигурява опит, който отговаря на ритъма на много малки деца. Този наръчник е създаден за нуждите на всяко дете от дневен център, програма за домашно посещение, грижи за юноши, други образователни програми за родители или у дома. Опитът в „Красиво начало“ е създаден, за да надгражда върху силните страни на всяко дете и по естествен път да изкарва наяве дарбите и интересите на децата. Но наръчника може да се използва и като „предпазна мрежа“ за родители, които може да изискват допълнително разнообразие. Например, някои програми може да използват „Красиво начало“ като съединителна връзка със система за сканиране като „Ages & Stages Questionnaires“ (ASQ; Bricker & Squires, 1999), за да подсилят нужните преживявания за развитието на по-уязвими деца.

Наръчникът „Красиво начало“ включва 6 модула (по един за всеки 6-месечен период от раждане до 3 години), които включват дейности, подходящи за развитието (Преживяване), организирани в зоните на развитие (Общуване, Груба моторика, Фина моторика, Интелект, Откриване и Социализиране, за всички деца). Това „Преживяване“ е лесен и нескъп начин, и може да се прилага от гледачи, при домашни посещения и от родители. Обикновено са групирани според възрастта, но не е нужно да се следват напълно прецизно. По-скоро предлагат „меню“ от идеи за цикъла на развитието. Всяко дете е уникално в развитието си, така че Преживяването може да се разшири в различните възрасти.

Три причини защо е нужен наръчник:

- 1. Обогаляване възможностите за бебета и малки деца**
- 2. Подкрепа на ранното развитие**
- 3. Да се осигурят напътствия за учители, отглеждащи и гледачи**

Когато използваме наръчника за бебета и малки деца, важно е много да се внимава с фокуса върху детето, той не бива да се губи за сметка на дейността или целта. Човек трябва да е гъвкав при следването на детските интереси. Да се научим да „разчитаме“ малките деца е най-важното умение при прилагането на наръчника. Това е като танц и „превъплъщаване“ на бебето и малкото дете, които осигуряват основата за избиране на преживяване.

ОБЛАСТИ НА РАЗВИТИЕ

Фокус на „Красиво начало“

Избрахме няколко области на развитието, за да може „Красиво начало“ са помогне на учители, посетители по домовете и родители, да открият интересни преживявания за бебета и малки деца. Но, разбира се, развитието на бебетата е холистично, едното влияе върху другото. Позитивните емоции освобождават енергията на детето, за да научава. Езикът, наличието на думи, подпомага социалното развитие. Все пак, полезно е да се мисли за областите на развитие, които сме поставили в 8 категории:

1. **Общуване:** От най-ранните си мигове, бебето общува. „Красиво начало“ осигурява първите преживявания за малкото бебе в общуване тип „напред-назад“, което отговаря на гукането и бърборенето, представя жестове и първи думи, окуражава четенето на бебета и предлага идеи за развиване на езика, като се разшири разбирането на бебето и се появят по-сложни мимики.
2. **Груба моторика:** Малкото бебе изследва света чрез тялото си. Ранния интелект е „сензорномоторен“. Така , „Красиво начало“ подсигурява много дейности, които помагат на бебето и малкото дете да преживява самото си тяло в пространството, тъй като развива все по-голям контрол върху моторните функции.
3. **Фина моторика:** Детето придобива способността да използва ръце, за да управлява предмети, за да сложи дрънкалката в устата си, за да откопчава и закопчава. Растежа в моторните умения между раждането и 3 години е изключително и „Красиво начало“ предлага преживявания, които позволяват на бебето да упражнява тези умения, когато се появят.
4. **Интелект:** Интелектуалното развитие на бебето започва с опора в двигателните функции и после се променя, като надгражда върху представяне или символи и използва езика, за да обработи идеите. В тази област, някои Преживявания в „Красиво начало“ произлизат от света на науката, като проследяват изследванията, които демонстрират колко наистина са „умни“ бебетата и осигуряват на бебетата креативни начини да разрешават проблеми. Например да разберат какво се е случило с играчка, изчезнала под одеялото.
5. **Откритие:** Поради това, че света на бебетата и малките деца е толкова изграден върху техните сетива – слух, зрение, обоняние, допир, вкус, и на движение, сме осигурили много възможности, които по прост начин позволяват на бебето да преживее света чрез сетивата. Напомняме си мъдрите думи на Грийнспанс в тяхната прекрасна книга „First Feelings: Milestone in the Emotional Development of Your Baby and Child“ (1989). Те отбелязват, че една от ранните задачи за бебето е да прояви интерес към света чрез сетивата си. Чрез тях, през бебешките и малките години в „Красиво начало“ позволява на

бебето да се настрои и да повиши сетивното си съзнание, като така ще навлезе в по-широк свят.

6. **Социализиране:** Бебето и малкото дете започват да опознават света чрез връзките с хората. За тях, техните гледачи (учители, родители) са център на преживяванията. Чрез сетивни, синхронични връзки, те натрупват умения в „напред-назад“ общуването, започват да вярват, че нуждите им ще бъдат посрещнати, започват да се доверяват на хората и да се чувстват сигурни в нови ситуации. В Преживяванията „Красиво начало“ помага за изграждане естественото желание на бебето да се свърже, като осигурява помощ за създаване на връзки с възрастни и връстници.
7. **Самопомощ:** Въпреки че малките деца са известни с „Аз правя!“, желанието за независимост започва отрано и може да бъде окуражено с „построяване на скеле“ (подсигуряване на подходяща подкрепа), така че бебето само да извършва действията, които може. Така му даваме ранна възможност да си помогне само при храненето, да помага при обличането и така тези действия да станат възможни и естествени. Например, важно е да се използват лесни за обуване панталони, за да се научи детето само да се облича. Стълбичка, за да може само да се мие и рафтове с картинки, на които е обозначено кое къде се слага, за да може детето само да си прибира играчките.
8. **Преструване:** Между 12 и 24 месеца, детето прави невероятно откритие – нещата могат да символизират и друго. Разбира се, езикът е най-добрият пример за започване и овладяване на символната система на детето за това време. За малкото дете сме включили Преживяване, което му помага да изгради умения за символизиране, които спомагат преживяване на радостта от преструването, което по-късно ще освободи интелектуалния и социалния живот, и умението за създаване.

ОТ ЧАСТИТЕ КЪМ ЦЯЛОТО

След като разделихме областите на развитието, сега ще ги съберем. „Красиво начало“ набляга, че развитието е в постоянство с проучванията и изследванията на бебета и деца, които демонстрират как областите на развитие работят заедно. Това, което следва е встъпителната част на нашата работа:

. **Всяка област на развитието е важна:** Ние окуражаваме гледачите да предложат Преживявания във всички области. Например, преживяване, което дава наравно социалното и естественото.

. **Тясно свързано е, че научаването е холистично за бебетата и малките деца:** Допускаме, че научаването в една област повлиява развитието в друга. Например, преживявания с музика и движение, освен тялото, духа и интелекта на детето също ще бъдат повлияни, което ни напомня, че децата не преживяват нещата поотделно.

. **Важни опорни точки в езика и общуването се проявяват в този период:** Наръчника включва много възможности за въвличане на децата в значими, обогатяващи езика Преживявания. Общуването и смисления език трябва да са част от всяко Преживяване.

. **Тъй като развитието на бебетата и малките деца е част от контекста на връзката с хората,** много е важно тези връзки да протичат гладко и синхронично, нежно, но с наблюдателност. Допускаме,

че Преживяването ще бъде предложено по този начин и, че ще бъде добре направено за спокоен, „напред-назад” ритъм, със сигурни връзки, било то с родители, учители или посещаващи дома.

. Фокуса трябва да започне от индивидуалните, уникални дарби и таланти на всяко дете, до успеха на всеки наръчник за развитие.

Компоненти На „Красиво начало”

Тук представяме компонентите, които се съдържат в „Красиво начало”. Как се използват отделните компоненти ще се разгледа по-подробно в глава 5.

. Преглед на таблиците за Цел: Дава бърза „карта” на наръчника за всеки от периодите: 0-6 месеца, 6-12 месеца, 12-18 месеца, 18-24 месеца, 24-30 месеца и 30-60 месеца. Всяка таблица е съставена според областите на развитие: Общуване, Груба моторика, Фина моторика, Интелект, Откритие, Социализиране, Самопомощ (започва с 6-12 месеца и продължава нататък) и Преструване (започва на 18 месеца и продължава нататък). Всяка област на развитие, за всеки период от време съдържа 8 Преживявания.

. Преживяване: Всяко преживяване е представено на една страница в наръчника, групирани по възраст и област на развитие. Всяко Преживяване включва цел за него; подробно обяснение как да се изпълни Преживяването, често с алтернативи на извършване му; нужни материали. Както вече споменахме, Преживяванията се подредени заедно с прегледа на таблиците за Цел. Наричаме тези индивидуални елементи на наръчника „Преживявания”, защото искаме да наблегнем на прогреса (или опита) на бебето / малкото дете, докато работят за постигане на цел. Мислим, че на бебетата и малките деца са предложени подходящи Преживявания, овладяването ще дойде с времето. Някои искат да нарекат тези елементи на наръчника Цели и това може да се направи без да се промени наръчника.

. Бланки с Цели: Бланки с Цели (стр. 26-27), могат да се използват от родители, учители, посетители, от обучен родител, който да записва плановете за предстоящия период или какво е било постигнато. Таблиците, Преживяванията и Бланките могат да се фотокопират или принтират от диска, който е към книгата. Сведенията за правата на продукта също се намират върху диска.

. Място за стикери: Прегледа на таблиците за Цел присъства и под формата на стикери, които могат да се използват заедно с Бланките с Цели, за да се документира настоящето. Повече стикери могат да се закупят от Пол Х. Брукс (Paul H. Brooks Publishing Co.).

. Списък на материали: Включен е пълен списък на нужните материали за всяко Преживяване.

СТОЙНОСТ, ДОБАВЕНА ОТ „КРАСИВО НАЧАЛО“

В заключение, „Красиво начало“ може да подчертае всяка програма за бебета / малки деца, без значение дали се фокусира върху домашните визити, грижата за децата или родителите, по много начини. Посочваме някои от тези предимства:

1. „Красиво начало“ окуражава родителите и персонала да наблюдават детското развитие. Както и да наблюдават за новости в него.
2. „Красиво начало“ превежда родителите, учителите, посетителите, които не са запознати с етапите от детското развитие през него, като им осигурява възможности да научат за него. Наш дългогодишен ползвател споделя: „Това беше моят учител за детското развитие“.
3. „Красиво начало“ осигурява механизъм за фокусиране на програмите за бебета / малки деца, върху развитието вместо върху грижата без интернационален компонент.
4. „Красиво начало“ осигурява официален начин за родителите, учителите и посетителите да работят заедно. Въпреки че изисква планиране и координация на целите и следенето на Преживяванията, възможностите за детето за невероятни.
5. Ако Портфолиото е адаптирано (виж глава 3), „Красиво начало“ може да осигури запис на ранното развитие на детето.
6. „Красиво начало“ осигурява начин да се създаде „обезопасителна мрежа“ за децата, които може да имат нужда от повече подкрепа или стимулация в някоя от областите на развитие (деца, които може да не се развиват пълно в някои от областите).
7. „Красиво начало“ може да спомогне учителите, както в индивидуалното, така и в груповото планиране на Преживяванията. Ако се използват групови настройки, „Красиво начало“ може да даде напътствия да пробване на добре оборудвана среда за бебе / малко дете. Материали за почти всички Преживявания са включени в „Красиво начало“, за деца на възраст поне 18 месеца или по-големи, които могат да се организират в центрове за научаване и да бъдат създадени за постоянно в центровете за малки деца.
8. Най-важно, „Красиво начало“ може да помогне на учители, посетители и родители да осигурят на децата Преживявания, които съвпадат с появяващите се развития, да им донесе радост от възможностите в правилното време и внимателно да стимулира, и ангажира със забавни дейности във всички области на развитие. Успешното съпоставяне от учители, посетители и родители, възнаграждава възрастните с позитивна детска енергия, съсредоточаване и мотивация.

ИЗПОЛЗВАНЕ НА „КРАСИВО НАЧАЛО“

Прилагането на „Красиво начало“ може да бъде голямо приключение. В тази глава ще разгледаме използването на „Красиво начало“ и как да разширим развитието на отделни деца. „Красиво начало“ беше създаден за тази цел – да помага на учители, гледачи и родители, да размишляват и надграждат върху нюансите на ранното детско развитие, дете по дете. Също така, наръчника ни е показал, че може да се използва и за групови дейности в центровете по ранно детско развитие; като рамка и философия за програмите за домашни посещения; като наръчник за курс по ранно детско развитие за родители, като например в програмите за родители – тийнейджъри. Някои програми за подготовка на учители, по 2 или 4 години, също намират за полезно да включат „Красиво начало“ в материалите за курс, за ориентиране в наръчниците по бебешко / детско развитие.

Целите и Преживяванията в „Красиво начало“ за индивидуални деца, са формирани на основата на наблюдение върху развитието на всяко дете, интереси и нужди. Хора, които имат контакт с деца в различни роли (учител, посещаващ дома, родител), могат да използват наръчника по подобни или различни начини. В тази глава наблюдаваме на различните начини, по които „Красиво начало“ може да се използва.

Процесът на „Красиво начало“, включва:

1. Избиране на Цели / Преживявания
2. Организиране
3. Предлагане на Преживявания
4. Документиране отговорите на детето

Сега ще разгледаме всяка от тези стъпки.

ИЗБИРАНЕ НА ЦЕЛИ / ПРЕЖИВЯВАНИЯ

Как да подходим при подбирането на Цели / Преживявания за бебето или малкото дете? Отново, в следващия раздел ще използваме нашият термин „Преживяване“, но ще отбележим, че някои го наричат още „Цели“. Сега, представете си, че е краят на месеца и плана ви е да изберете от две до три Цели / Преживявания, които да предложите на детето следващия месец. Но преди да изберете, важно е да следвате следните стъпки:

Наблюдаване на детето

Първата стъпка за ефективно планиране. Преживяванията са, за да бъдат в тон с индивидуалността на детето. Всяко бебе може да ви научи на много за развитието – само гледайте. Какво му дава енергия? Кога е срамежливо? Какво прави, когато е изморено? Как се утешава само? Как общува, когато иска нещо? Дори много малките бебета непрекъснато изпращат сигнали по тези въпроси. Може би сте забелязали как малките неща по килима изумяват бебето и то иска да ги вземе. Или как се вълнува, когато в стаята има малко животно. Много бебета имат страсти. Например, някои бебета и малки деца наистина обичат да слушат музика. Какви нови развития изплуват на повърхността? Може би бебето издава бърборещи звуци, нещо, което не е правило преди седмица.

Намиране на опора

На учителите, гледачите и родителите често им е нужно да разгледат Прегледа на листа с Цели, преди да изберат Цели / Преживявания за конкретното дете. Това упражнение често предполага наблюдаването на поведение. Много пъти, частите от развитието може да останат незабелязани; все пак, имайки предвид, че развитията се появяват в определена възраст или последователност, може по-добре да ги видите. За повече информация какво да очаквате във всяка възраст, може да се консултирате с ASQ (Bricker & Squires, 1999) или друг наръчник за типични отпавни точки в

бебешкото развитие. Много хора, които нямат предишен опит, намират за полезно да се обръщат към таблицата за попълване и да размишляват върху общите последователности на развитие. Въпреки че включваме Цели / Преживявания във възрастовия обсег, не сме склонни да им причислим твърде конкретни възрасти за развитие. Деца, на които им липсват ресурси може да имат забавяне в развиването на някои умения и що се отнася до избирането на Цели / Преживявания, мислим, че е от значение да открием такива, които ще бъдат настроени към способностите, които детето вече има. Скрининг система за развитие, като на ASQ, използвана в комбинация с „Красиво начало“, може да осигури още информация за това дали детето се развива нормално за възрастта си или за групата, и да осигури информация за това дали е необходима ранна интервенция.

По-нататък в раздела ще обсъдим други Цели / Преживявания, построени върху нуждите на детето и други неща, които са от значение. Сега, с рамката на „Красиво начало“, ще се върнем и ще наблюдаваме детето отново, като наистина мислим за това дали то ви „казва“ кои Преживявания би искало да прави и как да извлече полза от тях.

Целите / Преживяванията мога да се изберат по няколко начина, включително:

1. Надграждане върху интересите и силните страни на детето
2. Разширяване на развитието
3. Попълване на празнините, свързани с нужди или други важни неща

Всяко едно от тези следва да бъде описано. Оттук – нататък, през по-голямата част, ще използваме нашият термин „Преживяване“ вместо „Цели / Преживявания“. Читателят може да замени „Цели“ с „Преживявания“ ако използва алтернативно „Езикови цели“.

Избиране на преживявания, които надграждат върху интересите и силните страни на детето

Повечето бебета имат невероятна жизненост и любов към живота. Здравите бебета са много любопитни. Като възрастните, имат повече интереси от други, но почти всички бебета извършват действия, имат предмети или хора, към които проявяват интерес през всеки етап от развитието. Както отбелязахме, бебетата често изразяват нещо като страст. Отбелязваме също, че бебетата и малките деца повтарят действията отново и отново. Виждали ли сте как бебето се вълнува, когато ще излезе навън или, че се оживява, когато се пусне музика? Мислете, че детето, което изразява голяма любов към нови предмети, ще управлява. Дори неща, които изглеждат негативни, понякога са просто израз на положителна енергия (когато 2-годишни се карат за играчка, защото я харесват). „Красиво начало“ надгражда върху интереси, силни страни или страсти. Ако детето е ентусиазирано за нещо, надградете върху тази енергия, като осигурите повече сходни Преживявания. Ако обича играчки, които се разтягат, дайте му възможност да дърпа различни такива – тежки, леки, с прави и навити дръжки. Тогава може би ще му дадете и възможността да бута, за да се научи на дърпане и бутане, когато все още има голям интерес. И така се започва.

Много хора са запознати с програмите за възрастни на основата на силни страни. Вярваме, че това също е важно и за интересите и силните страни на малките деца. Така, за да повторим, най-добре е да изберем ново Преживяване, което детето показва, че харесва. Мислим, че децата се забавляват повече и се учат най-добре, когато Преживяването е от интерес за тях, но и мислим, че вие също ще се забавлявате, защото ще бъдете възнаградени с ентузиазма на детето, породен от Преживяване, съставено само за него.

Избиране на преживяване, изградено върху развитието

И така, повечето хора са съгласни, че развитието е нещо невероятно за наблюдаване. Новите способности се появяват ежедневно сред бебета и малки деца. Ако възрастните избират Преживяванията, това позволява да се упражняват новите развития. Както отбелязахме в глава 1, бебетата обичат да упражняват онова, което развиват, те изпитват „копнеж“ за научаване или „любов към функциониране“. Забелязвате ли как щом бебето се научи да пълзи, иска да прави само това? Същото е и с другите преживявания по време на развитието. Така, „Красиво начало“ насочва вниманието на учители, гледачи и родители към новите способности или предлага Преживявания, на основата на тези крачки. Отново, възрастни, които работят с деца може да открият, че Прегледа на Таблицата с Цели е полезен за онова, което трябва да се забележи и последователността, в която новите развития обикновено се появяват сред бебетата и малките деца. Важно е да се видят тези „частички“ от новото развитие, преди да се реши дали планираното по „Красиво начало“ Преживяване е подходящо. Ако бебето никога не е бърборило, не е подходящо Преживяване за научаване на думи. Всяко ново развитие зависи от това „тухлите да бъдат поставени на място“. Това е една от причините защо интересите на децата са добра основа за избиране на Преживяване. Ако има такъв интерес, това често означава, че детето е готово за развитие.

Избиране на преживяване на основата на нужди и други важни неща

За по-голямата част, препоръчваме учителите, гледачите и родителите да избират Преживявания, на базата на интересите и сходните развития на всяко дете. Все пак, има някои Преживявания, към които децата може да не проявят интерес, но са полезни за тях. Например, много малки бебета не обичат да лежат по корем за игра на пода. Въпреки това, така децата укрепват гърба, раменете, врата и мускулите на ръцете. Затова, препоръчваме внимателно подбиране на Преживявания, към които бебетата може да не проявяват интерес. Освен това, има деца, които са по-уязвими и изискват повече стимулация в определени сфери.

Избирането на Преживявания, на основата на нужди или други важни неща може да не отговаря на нормалния ритъм на детето, затова към Преживяванията трябва да се подхожда с особена чувствителност, креативност и баланс, за да бъдат Преживяванията изградени върху позитивни интереси.

За да определите нуждите и другите важни аспекти и да съставите Преживявания, учители, гледачи и посещаващите дома, може да използват оценки или скрийнинг системи. Преживяване може да се избере, като се следва например въпросника ASQ (Ages & Stages Questionnaires: Social Emotional; ASQ: SE; Squires, Bricker & Twombly, 2001) или друг скрийнинг метод. Възможно причината за ниските резултати на детето да бъде, защото липсва основен опит. „Красиво начало“ предлага Преживяванията да бъдат подбрани за повишаване на областта за важни или обезпокоителни неща. Избирането на тези Преживявания никога не бива да замества подходяща програма за ранна интервенция, ако е необходима такава.

Персонала в много програми ще избере две или три нови Цели / Преживявания за всеки период и за всяко дете (месечно, през седмица или всяка седмица). Ако искате това да се обсъди, представете си, че за едно дете са избрани три Преживявания в рамките на 1 месец. Ако това е планът, препоръчваме поне едно от тях да е базирано върху интересите и силните страни на детето, едно да е свързано с ново развитие и едно, което засяга нещо обезпокоително. Ако детето се развива нормално, изберете Преживявания за интереси, силни страни и ново развитие. За деца в риск, като например от семейства с ниски доходи, едно от Преживяванията винаги трябва да е от сферата на Общуването, защото често тези деца имат забавяне там (Hart & Risley, 1995). Списъка за подбиране на Преживявания, които е поместен тук, е като полезен преглед, когато учители, гледачи или родители избират.

Лист За Цели

Име на детето:

Възраст на детето:

Цели:

Дата (от – до)

- 1. Дейност; Област; Номер (*Използване на буркани и капаци; Фина моторика; № 6*)**
- 2. Дейност; Област; Номер**
- 3. Дейност; Област; Номер**

Проследяване (Дата; Какво се случва?)

- 1.**
- 2.**
- 3.**

Коментари:

Подпис на родителя / гледача

Дата

Използване на стикери за напомняне

Много учители, гледачи и родители са доволни от стикерите за напомняне към Листа с Цели. Комплект от шест стикера към Прегледа на Таблиците с Цели, е включен към книгата. Отделни стикери може да се вземат от принтирани копия на Листа с Цели. Могат и да се поръчат от Paul H. Brookes Publishing Co.

Използване на материали

1. Подготвяне на материали – важно е материалите да са под ръка преди да се започне. Списък с нужните материали, подредени по възраст ще намерите на страници 43-48. Не забравяйте, че много от тези материали може вече да се намират около вас. Важно е да бъдат интересни, чисти и цели. Например, давайте на детето само пъзели, които имат всичките си части. Така детето преживява и усещането за цялост и гордост, когато подреди пъзела. Нека материалите са подредени по място. Това подsigурява модел на ред в околната среда и ви позволява да отделите пълно внимание на детето.

Всеки процес, на набавяне, сортиране и представяне на материали от наръчника „Красиво начало“, предлага на учителите възможност за артистично изразяване. Тук предлагаме начини как всички материали да се използват в домашна среда или в център за деца.

2. Набавяне на материали – горещо препоръчваме набавянето на поне един комплект от предложените материали от Списъка. Въпреки че това предполага инвестиции, повечето от материалите са основни. Препоръчваме набавяне на маси за вода за всяка стая, здрави играчки от типа „действие – противодействие“ и останалите предмети от списъка за децата от възрастта за програмата. Ще бъде трудно за учителите да приложат наръчника ако не могат свободно да избират от нещата в Списъка с Материали.

Много от материалите ще е нужно да бъдат направени от намерени или поръчани неща. Например, дейностите за загребване изискват намирането на различни видове съдове и кофички. Често могат да се намерят много хубави кутии, безопасни за бебета и малки деца. Има прекрасни метални гребла, които не се цапат, както и дървени купички, боядисани в топли цветове, които позволяват, както научаването на загребване, така и научаване на цветове. Други материали могат да се направят отрано, от съставки, които са под ръка; например пластилин.

Рецепта за домашен пластилин:

Съставки:

- 4 кафени чаши брашно
- 2 кафени чаши сол
- 2 супени лъжици крем от тартар

4 кафени чаши вода (добавете оцветител по желание)

2 супени лъжици олио

Начин на приготвяне:

Варете на умерена температура, като бъркате докато сместа се сгъсти.

Оставете да изстине и омесете. Сложете в затворена кутия.

Откриваме, че учителите, които са креативни, непрекъснато търсят нови материи, кутии, табли, лопатки, лъжици и картинки, от разпродажби, търгове или при пътувания (материали, от други места допринасят за разнообразието). Подобно изследване на материалите е много добро за бебетата и малките деца, за които всеки нов предмет предлага ново, допълнително и уникално Преживяване! Разбира се, материалите, които се използват при бебетата и малките деца трябва винаги да бъдат проверявани за части, които са чупливи, нехигиенични или опасни по някаква причина. Хартията и картоната трябва да се ламинират или покриват с друг вид хартия и да се изхвърлят или поправят, когато опаковката започне да пада.

Складиране и представяне на материалите от „Красиво начало“

Тук се използват креативни подходи за складиране и представяне на материалите от „Красиво начало“

. Създайте гардероб за складиране на материалите от наръчника, когато не всички могат да се поберат на рафтовете в класната стая. За бебетата ги поставете в кошници или прозрачни пликосе. Сложете етикет на всяка кошница или плик. Някои учители правят рафтове за складиране за всяка сфера на Прегледа на Таблиците за Цели и дори създават цветна легенда за материалите.

. Създайте ред в околната среда. Обозначете места за научаване, които наблягат на всеки етап от развитието (фина моторика, груба моторика, преструване). Изберете материали, които отговарят на планираното Преживяване. Определете пространство за всеки материал и ламинирайте картинка, която го обозначава и стои на рафта, за да може детето (или възрастния) да запомни къде се слагат материалите. Поставете ги винаги на едно и също място.

. Не слагайте материалите по кошчета или сандъци за играчки. Можете да използвате кошчетата за кръгли неща, като топки например.

. Когато представяте на малките деца ново пространство, внимателно изберете няколко играчки или материали и постепенно прибавяйте още по време на играта. Така давате на децата възможността да научат за всеки материал по рафтовете без да стават твърде стимулирани.

. За малки деца, набавете няколко рафта, които могат да се затворят или оборудвайте рафт, който може да се обърне към стената, ако някои материали имат малки части, които се налага да се

съхраняват. Така отваряте рафтовете, когато можете да обърнете пълно внимание на децата и да използвате пълно материалите.

- . Дайте на децата основни примери как да сортират материалите. Начертайте формата на някой материал върху рафта или поставете картинка, на онова, което трябва да виси на куката до съседната кука.

- . Някои програми осигуряват квадрати, направени от килим или малки маси, на които децата вършат работа / играят.

- . Когато представяте ново Преживяване на дете или група деца, планирайте време, в което да покажете на детето как да намери материала в класната стая и щом приключите, покажете му как да го прибере на място, в предсказуемата среда на класната стая. Някои хора ще се изненадат да видят как малкото дете е способно да научи къде да сложи и намери предмети. Разбира се, създаването на такава предсказуема среда изисква време, търпение и подкрепа.

- . Съществуването на предсказуема среда, позволява на детето да води при избирането на материали през деня. Въпреки че някои материали може да са поставени в среда за точно определено дете, други също могат да им се радват. Тогава учителя може да наблюдава дали въпросното дете избира определени материали и да му осигури съответната насока по начин, който е естествен за контекста на опита в класната стая.

Предлагане на преживявания

Сега към най-важната част – представяне на Преживявания на бебета и малки деца. Изберете подходящо време, когато има по-малко разсейващи фактори, детето е в добро настроение, отпочинало, нахранено, сухо и щастливо. Единият подход е да играете с детето на позната игра, нещо, което то прави често; тогава, когато моментът е подходящ, поднесете Преживяването. Ако работите с малко дете, подходът е да му покажете какво да прави, какво означава Преживяването и тогава да оставите детето да води. При всички случаи, когато играете с бебе или малко дете, следвайте го и го подкрепяйте, за да поддържате интереса. Наблюдавайте внимателно. Разбира ли? Схваща ли Преживяването? (Ако не, отложете за след няколко дена или сложете материалите на място, достъпно за детето, за да ги намери, когато е готово.) Наблюдавайте дали детето се вълнува, когато му представите Преживяване. (Ако да, значи сте избрали правилно!)

Документиране отговорите на детето

Последната стъпка в процеса на „Красиво начало“ е да документирате отговорите, които детето дава на Преживяванията. Документацията ще изглежда различно за всяка от организациите. Някои програми за интервенция документират всяко Преживяване, спрямо това как протича. Друга програма за ранно детство може да се адаптира, като се направи портфолио или тетрадка.

Документацията на „Красиво начало“ може да се адаптира, за да съвпадне с документационната система, която конкретната програма вече използва или пък не. Насърчаваме хората, които използват „Красиво начало“ да се запитат: Трябва ли да поддържам записки за всяка Цел и ако да, защо? Трябва ли ми документ, който показва как детето е реагирало при представяне на Преживяването? Трябва ли да поддържам записки за родителите? Трябва и искам ли да поддържам записки относно развитието на детето, свързано с конкретното Преживяване? Отговорите на тези въпроси ще ви помогнат да решите как точно да документирате прогреса.

ОТПРАВНИ ТОЧКИ НА РАЗВИТИЕ. ВЪЗРАСТИ

Тази глава накратко ще разгледа някои отправни точки на развитието, върху които всяко „Красиво начало“ почива. Тези точки са групирани според същите възрастови категории, като в наръчника: 0-6 месеца, 6-12 месеца, 12-18 месеца, 18-24 месеца, 24-30 месеца и 30-36 месеца.

0-6 Месеца

Периода от раждането докъм 6 месеца е много богат за живота на бебето. През това време бебето се научава на рудиментарни психологически регулации – да се адаптира към график на хранене и спане, да се настрои към възрастните около него, да издава звуци, да развива очаквания към гледачите си и на нуждите му да бъде отговаряно. През тази фаза, много от случващото се е сензитивна функция на родителя или друг възрастен, който отглежда бебето и използва ритъма му, като база за общуване. Непредвидимите отговори (бързо откликване на плача на бебето), общуване лице в лице, зрителен контакт, звуков контакт и имитиране, това са като тухли в строежа на развитието на бебето. Родители и учители често са изумени от това, че бебето разпознава звуци (слух), нарастваща способност да фокусира и разпознава цветовете (зрение), отговор на масажирание и милване (допир), радост от движение (кинестетика) и вкусови предпочитания. „Красиво начало“ подкрепя теорията на Greenspan

(Greenspan & Greenspan, 1989, виж глава 1), която окуражава учители, гледачи и родители да помагат на бебето внимателно да се „отвори“ към сетивата, да изпита света чрез тях, да преживее моменти на синхронизирано общуване, като използва сетивата – слушане и гукане от типа „напред – назад“, да гледа другия, да поглежда напред и назад, да усещане допир. Повечето от Преживяванията в „Красиво начало“ във фазата от 0-6 месеца, разширяват сетивните способности на бебето и зависи от това връзките с хората да действат като задвижващ механизъм.

6-12 Месеца

По време на тази половина от първата година на живота, бебето продължава да зависи от връзките с хората за хранене, любов, общуване и информация за околния свят. През този период се случват много промени – бебето започва повече да комуникира преднамерено, започва да

разбира, че нещата в света съществуват и самостоятелно и в отговор на това, демонстрира идея за връзки с другите. Бебето показва, че разбира, че съществува връзка между него и тези, с които общува. Друга голяма промяна през този период е подвижността. Сега бебето изследва физически околната среда, натрупва нова разбирания и започва да управлява заобикалящия го свят. Бебето между 6 и 12 месеца активно играе със звуци, като често бърбори продължително (ба-ба-ба-ба). Интересно е, че в началото на тази фаза, бебетата по цял свят издават звуци от целия човешки език, но в края на фазата издават звуци само на езика, на който са изложени (Jusczyk, 1997). Това стряскащо откритие показва колко е важен езика за бебетата и за научаването на езика. По време на тази фаза, бебетата могат също така да привлекат вниманието на гледачите и да играят на невероятни игри за общуване. Ако скриете предмет, по време на този период, бебето ще дръпне завивките, за да го открие и да покаже, че разбира и какво постижение е това. Постоянството на предмета съвпада с изражението на привързаност, което бебето придобива щом види хората, които се грижат за него. В замяна, това позволява на бебето да използва възрастния като база за сигурност, когато се отнася до опознаване или утеха.

По време на тези фаза, Преживяванията в „Красиво начало“ продължават да се фокусират върху общуването с бебета тип „напред-назад“ (родител и бебе се редуват по време на общуването), което пък се разширява към социални и езикови игри, и досег с предмети (криене, мърдане, имитиране). Когато е възможно, бебето се насочва да бъде активен участник в собствените си грижи, като например да помага при хранене или да упражнява обличане.

12-18 Месеца

Бebetата правят големи крачки към независимост по време на периода на малко дете. Тогава разпознаването, емоцията и изразяването се променят значително. По време на 12-18 месечния период, децата започват да разбират за какво служат предметите, пред тях се разкрива цял нов свят и става важно всеки предмет да се изследва за това как съвпада с друг предмет, как работи. Когнитивно, децата започват да решават проблеми, като например да използват пръчка за достигане на желан предмет, което показва, че започва развитието на смисъла за боравене с инструменти. Емоционално, на тази възраст децата разширяват способността си да се съпоставят с другите и да развиват самоусещане, като разпознават частите на тялото си или себе си в огледалото. В тази фаза стават големи скокове в общуването; появяват се първите думи и жестове, но разбирането е по-напреднало от изразяването. Тези първи думи и жестове са много важна отправна точка – началото на разбирането, че символ (дума, жест), може да се отнася до предмет или действие. Също толкова важна отправна точка за този период е прохождането.

Поради разнообразието на вродените умения за всеки период на развитие, „Красиво начало“ акцентира върху много различни начини за игра с предмети, като например да се слагат или вземат от кутии. Предполагаме, че всеки материал и кутия предлага мънищък начин за разширяване разбирането за нещата и какво може да се направи с тях. „Красиво начало“ също акцентира върху важността на езика, социалността и самопреживяванията през този период.

18-24 Месеца

През периода от 18-24 месеца, малкото дете развива комуникативните си способности, обогатява речника и уменията си. Започва да свързва символите и да формира изречения от по 2 думи. Използва символите в игрите с преструване. По това време, игрите на детето с предмети придобиват нова цел: да прибират неща, да складираат и строят, да научават какво правят предметите – търкаляне, отваряне, построяване на кула. Детето също така развива способността на върши неща само, като елементарно обличане или хранене. Децата стават много уверени в ходенето и повечето са научават да тичат.

Детето между 18 и 24 месеца е чудо що се отнася до дейности и научаване. Обикновено, децата на тази възраст са „ненаситни“ за научаване. Преживяванията в „Красиво начало“ по време на тази фаза са създадени точно за това – детето да научава. Децата разбират много от нещата, които възрастните им казват и обикновено повечето нови преживявания, които се откриват пред тях са по силите им. Често дори ни изненадват с това, което могат да правят!

24-30 Месеца

„Красиво начало“ дава много възможности за развиване способностите на 2-годишното дете, като например опъване, рисуване, скачане, подреждане, тичане и т.н. Двегодишното дете, макар и понякога буйно, е невероятен човек, който иска да прави всичко. „Красиво начало“ подпомага структурата на детския свят, за да има успех детето в своя стремеж към независимост. Между 24 и 30 месеца, малкото дете в тази възрастова група търси как да изрази своята независимост - „Аз правя!“ е крилата фраза на 2-годишните. През този период способностите за самопомощ на детето растат и то вече може да ходи до тоалетна. Що се отнася до езика и общуването, двегодишното дете е изпълнено с въпроси и любопитство. На тази възраст то вече има много думи в речника си. При общуването, децата в тази възраст обикновено обичат да бъдат сред други деца, но може да им липсва умението за правилно общуване. Децата получават много от игрите с други деца, но може да изпитат затруднения, когато стане дума за поделяне или съдействие за по-дълъг период от време. Повечето 2-годишни деца чуват родителите си и гледачите да им казват „Използвай думи“ по време на общуването с други деца, за да спрат негативните прояви на поведение, като удряне и хапане. Двегодишните обичат физическата активност – колела, кубчета, играчки, които могат да дърпат и опъват, но са също много целенасочени и обичат игрите на база „преструване“. Още обичат да драскат и могат да имитират проста линия или кръгово движение.

30-36 Месеца

На тази възраст, децата вече могат да извършват изцяло много неща и обичат да се упражняват с предмети, които разбират – опъване, загребване, рисуване. Интелектуално, детето може да се фокусира върху свойствата на предметите – цвят, размер и последователност. Детето разбира

причината и влиянието по нов начин и може да говори за минало и бъдеще. Езика и символизма продължават да се развиват. Това е изключителен период за използване на символизма от творческа гледна точка (макар че някои възрастни все още не могат да разпознаят какво рисува детето). Развитието в играта на база „преструване“ води до споделяне на идеи при игра с връстници. Например, децата могат да установят заедно кой ще бъде майката и кой детето, когато играят на „Майки с деца“. Все пак, нужна е известна насока по време на период.

Преживяванията в „Красиво начало“ акцентират върху упражняването с домакински предмети, развиващ се език, който провокира мисълта, възможности за творчество и игра на база „преструване“, насоки в играта с връстниците и отговорност за телесните нужди. Много деца се научават да контролират тоалетните си навици през този период, но някои може все още да не са готови.

Категоризиране (Интелект, № 8, 0-6 месеца) приканва малкото бебе да демонстрира, че вижда разлика в предметите.

Различаване по цвят и размер (Интелект, № 7, 6-12 месеца)

Поставяне на кръглата форма в кутия (Интелект, № 2, 12-18 месеца)

Поставяне на квадратна форма в кутия (Интелект, № 6, 12-18 месеца)

Използване на форма от 3 части за правене на кутия (Интелект, № 2, 18-24 месеца)

Съвпадане по цвят (Интелект, № 7, 18-24 месеца)

Подреждане по цвят (Интелект, № 1, 24-30 месеца)

Подреждане по форма и вид (Интелект, № 5, 24-30)

Познаване по цвят (Интелект, № 7, 24-30)

Познаване по противоположност (Интелект, № 8, 24-30 месеца)

Назоваване по цвят и форма (Интелект, № 1, 30-36 месеца)

Разпознаване по пол (Интелект, № 2, 30-36 месеца)

Намиране на предмети по цвят и форма (Интелект, № 5, 30-36 месеца)

Формиране На Схващане За Кутия

Преживяването с играта на кутия от списъка по-долу, показва реципрочност с Преживяванията, през които се преминава в различните етапи на детско развитие. В някои случаи, например, детето трябва да се научи на движения от фината моторика преди да може да завърши интелектуална задача или обратното.

Игра с предметите от кутията (Интелект, № 1, 6-12 месеца)

Отваряне на кутията (Фина моторика, № 3, 12-18 месеца)

Напълване на ръката и захвърляне (Фина моторика, № 4, 12-18 месеца)

Загребване и захвърляне (Фина моторика, № 5, 12-18 месеца)

Слагане на играчките в кутията (Интелект, № 3, 12-18 месеца)

Слагане на малки предмети в кутията (Интелект, № 1, 18-24 месеца)

Загребване с кутията (Фина моторика, № 2, 30-36 месеца)

Свързване с възрастни и други деца

Тези Преживявания помагат на детето да се научи първо да установява връзка с възрастните и после с други деца. Новите умения се надграждат върху по-ранни.

Развиване на синхроничност (Социализиране, № 2, 0-6 месеца)

Помахване за „Довиждане” и казване на „Здравей” (Социализиране, № 4, 6-12 месеца)

Установяване на връзки с деца и възрастни (Социализиране, № 1, 12-18 месеца)

Идване за помощ (Социализиране, № 6, 12-18 месеца)

Опознаване на други деца (Социализиране, № 7, 12-18 месеца)

Изразяване на привързаност (Социализиране, № 1, 18-24 месеца)

Връщане на неща (Социализиране, № 5, 18-24 месеца)

Използване на възрастните като ресурс (Социализиране, № 7, 18-24 месеца)

Назоваване на другите по име (Социализиране, № 1, 24-30 месеца)

Показване на предмети, когато детето бъде помолено (Социализиране, № 2, 24-30 месеца)

Изчакване на реда (Социализиране, № 3, 24-30 месеца)

Съпоставяне на картинки (Социализиране, № 4, 24-30 месеца)

Споделяне на разкази и показване (Социализиране, № 6, 24-30 месеца)

Говорене за приятели у дома (Социализиране, № 7, 24-30 месеца)

Отвърщане на емоциите на другите (Социализиране, № 8, 24-30 месеца)

Говорене и слушане в малка група (Социализиране, № 5, 30-36 месеца)

Обща игра (Социализиране, № 6, 30-36 месеца)

Съпоставяне на имена и картинки (Социализиране, № 8, 30-36 месеца)

Научаване имената на предмети и други

Научаването на съществителни започва със слушане и гледане, имитиране и разбиране. От тези ранни преживявания, забележителната способност за използване на дума за назоваване на предмет, сякаш просто се появява. Разбира се, процесът е по-сложен, но тези Преживявания упражняват усвояването на съществителни имена.

Отвързване на гласове и музика (Общувание, № 1, 0-6 месеца)

Преживяване на общо внимание (Общувание, № 5, 6-12 месеца)

Слушане на думи (Общувание, № 6, 6-12 месеца)

Имитиране на звуци или мимики (Общувание, № 1, 12-18 месеца)

Разбиране на думи (Общувание, № 3, 12-18 месеца)

Посочване на предмети в книги (Общувание, № 5, 12-18 месеца)

Обозначаване на предмети (Общувание, № 6, 12-18 месеца)

Питане „Какво е това?“ (Общувание, № 3, 18-24 месеца)

Наименование на неща в кошница (Общувание, № 1, 24-30 месеца)

Наименование на еднакви карти (Общувание, № 2, 24-30 месеца)

Обозначаване на места в стаята или предмети (Общувание, № 6, 24-30 месеца)

ТАБЛИЦА ЗА ПРЕГЛЕД НА ЦЕЛИТЕ ПО ВЪЗРАСТИ

0-6 месеца

<u>ОБЩУВАНЕ</u> Отговор на музика и гласове Първи разговори Танци Говорене за привличане на вниманието Обръщане при чуване Разбиране на думи Тананикане Първи книжки	<u>ГРУБА МОТОРИКА</u> Проверка на рефлексите Упражнения Лежане по корем и гледане нагоре Балансиране върху възглавница Стъпване на краката Преобръщане Седене Подготовка за пълзене	<u>ФИНА МОТОРИКА</u> Държане на предмети в юмрук Свиване Захапване Хващане на предмет с две ръце Игра с пръстчетата на краката и ръцете Разтърсване и тупане Използване на палец и другите пръсти Използване на двете ръце поотделно
<u>ИНТЕЛЕКТ</u> Гледане Движение Проследяване Разбиране на постоянството чрез пространствени връзки Развиване на визуалните предпочитания Цветове Имитиране Подреждане	<u>ОТКРИВАНЕ</u> Използване на всички сетива Масажирание Опознаване на материи Духане през сламка Усещане на различни миризми Седене върху одеяло Игра с вода Игра с облицовани кутии	<u>СОЦИАЛИЗИРАНЕ</u> Разбиране на индивидуални различия Развиване на синхронност Имитиране на лица Гледане в огледало Смях Първи игри: криеница „Влюбване“ Протягане на ръце

6-12 месеца

<u>ОБЩУВАНЕ</u> Имитиране на звуци Повтаряне на събития Игра с животни и кукли Разпознаване на имена Внимание в няколко аспекта Слушане на думи Слушане на музика Четене на книги	<u>ГРУБА МОТОРИКА</u> Скачане и люлеене Обръщане и протягане Изправяне Игри с пълзене Упражнения Пълзене по стълби Търкаляне на топка Ходене с помощ	<u>ФИНА МОТОРИКА</u> Преднамерено пускане Държане и игра с предмети Ръчкане Щипане Драскане (не с нокти) Игра с играчки тип „действие – противодействие“ Хвърляне и изпускане Поставяне на лъжици в чаша
<u>ИНТЕЛЕКТ</u> Игра с предмети, поставени в дълбоко пространство Научаване за постоянството на предметите Броене на кръгчета Използване на връзки	<u>ОТКРИВАНЕ</u> Слушане на звуци Мачкане и изглаждане Изследване на облицована кутия Духане на мехурчета Вкусване	<u>СОЦИАЛИЗИРАНЕ</u> Прекарване на времето Изразяване на чувства Игри тип „напред – назад“ Махане за „довиждане“ и казване на „Здравей“ Въздушна целувка

Имитиране Научаване за предназначението на предметите Различаване по цвят и форма Намиране на неща	Откриване на животни и цветя Игра с вода Рисуване с пръсти и пластилин	Преживяване на нови ситуации Изследване на частите от тялото Преструване
<u>САМОПОМОЩ</u> Игра на пода Ядене с пръсти Държане на лъжица и чаша Завършване на действия Научаване за събличане Игра в подредена стая Използване на лъжица Използване на чаша		

12-18 месеца

<u>ОБЩУВАНЕ</u> Имитиране на звуци или изразения Изразяване на желания Разбиране на думи Отговаряне на команди Посочване на неща в книги Определяне на предмети Ценене на музика Четене на книги	<u>ГРУБА МОТОРИКА</u> Забавно ходене Влизане и излизане Подхвърляне Пренасяне на предмети Варианти на ходене Обръщане за слизане по стълби Метене Скачане	<u>ФИНА МОТОРИКА</u> Разглобяване на играчки Обръщане на страници Отваряне на кутии Хващане в шепи и хвърляне Загребване и хвърляне Тупане Сглобяване на играчки Драскане
<u>ИНТЕЛЕКТ</u> Строене Поставяне на кръгла фигура в правилната форма Прибиране на играчки в кутия Експериментиране с „действие – противодействие“ Разбиране функцията на различни предмети Поставяне на квадратна фигура в правилната форма Очакване Разрешаване на задачи	<u>ОТКРИВАНЕ</u> Откриване на домакински предмети Помирисване на различни миризми Водна игра Люлеене Опаковане и разопаковане Духане и смукане Танци под звука на музикален инструмент Игра на криеница	<u>СОЦИАЛИЗИРАНЕ</u> Връзка с други деца и възрастни Изразяване на различни емоции Посочване на 3 части от тялото Разпознаване на собствения образ Игра с държане на ръце Помагане Познаване на други деца В помощ на другите
<u>САМОПОМОЩ</u>		

Съдействие при обличане Самостоятелно хранене Отказване от биброн Намиране на собственото място на масата Спане на постелка, креватче и легло Слагане само на подходящи неща в уста Седене в малка група Прибиране на предмети при молба		
--	--	--

18-24 месеца

<u>ОБЩУВАНЕ</u> Изразяване на нужди чрез думи Комбиниране на 2 думи Питане „Какво е това?“ Съотнасяне на предмети към картинки Повтаряне на приспивни песнички Очакване на реплики в любима приказка Пеене Продължаване на любовта към книгите	<u>ГРУБА МОТОРИКА</u> Бутане и дърпане Тичане Първо премиятане във въздуха Ходене по лост Разбиране на понятията „вътре“ , „вън“ и „през“ Ритане на топка Самостоятелна игра върху движещи се играчки Следване на лидер	<u>ФИНА МОТОРИКА</u> Упражняване на загребването Игра с лепкави форми Съвместяване на капаци на бурканчета Пресипване с малки и големи лъжици Нанизване на големи мъниста Използване на фунии Белене на царевица Преливане от чашка в чашка
<u>ИНТЕЛЕКТ</u> Прибиране на малки предмети Използване на комплект с 3 формички Разбиране на част и цяло Разрешаване на задачи Събиране на 3 чашки или кутии Събиране на много кубчета Съпоставяне по цвят Разказване на преживяване	<u>ОТКРИВАНЕ</u> Рисуване с бои Игра в пясъчника Игра с пластилин Рисуване с пръсти Игра на „парашут“ Разходка сред природата за трениране на петте сетива Игра с вода Готвене	<u>СОЦИАЛИЗИРАНЕ</u> Демонстриране на привързаност Демонстриране на емоционален контрол Справяне със страхове Разбиране на понятието „мое“ Връщане на неща Залепване на стикери по части на тяло Възрастният като ресурс Различаване на себе си от отражение в огледало
<u>САМОПОМОЩ</u> Подреждане за дрямка Използване на лъжица по време на хранене Миене на ръце и лице с помощ	<u>ПРЕСТРУВАНЕ</u> Държане на телефонна слушалка до ухото Люлеене на „бебе“ Прибиране / миене на	

Закопчаване и разкопчаване Събличане Научаване правилата за безопасност, когато сме навън Издухване на нос Казване кога е мокро и кога сухо	съдове Пробване на шапки и чанти „Шофиране“ „Готвене“ Заместване на хора с предмети Заместване на предмети с други предмети	
---	--	--

30-36 месеца

<u>ОБЩУВАНЕ</u> Използване на изречение от 3-4 думи Използване на имена и местоимения Използване на думи, изразяващи действие Разпознаване на звуци Провеждане на кратък разговор Задаване на въпроси Пеене и слушане на музика Четене на книги	<u>ГРУБА МОТОРИКА</u> Хвърляне на торбичка с грах Игра на „Следвай лидера“ Висене с главата надолу Тупане на топка Правене на салто Скачане Движение през препятствия Каране на колело с педали	<u>ФИНА МОТОРИКА</u> Пълнене на кана Загребване със съд Сгъване Използване на щипци Низане на малки мъниста Намазване Рисуване Редене на пъзел с 8 части
<u>ИНТЕЛЕКТ</u> Назоваване на цветове и форми Различаване на пол Различаване на предмети по функцията им Последователност Намиране на предмети според цвят и форма Следване на посока Разбиране на кореспондирането с друг човек Игра на „Кое го няма?“	<u>ОТКРИВАНЕ</u> Танци в ритъм Пускане на хвърчило Отглеждане на растения Разширяване на водната игра Игра с палатка Игра с парцалени кукли Рисуване с малка четка Следване на насоки за творене	<u>СОЦИАЛИЗИРАНЕ</u> Изразяване на чувства чрез думи Припомняне на подробности от инцидент Редуване Говорене и слушане в малка група Обща игра Разпознаване и говорене за тялото Съпоставяне на имена със снимки
<u>САМОПОМОЩ</u> Следване на рутина Самостоятелно миене на ръце Използване на тоалетна Събличане и обличане Бърсане на разлято и метене Миене на зъби Приготвяне на прости ястия	<u>ПРЕСТРУВАНЕ</u> Преструване с фигурки в 2-3 стъпки Отиване на „доктор“ с 2-3 стъпки Преструване на животни Игра на „къща“ Преструване с други деца Игра на „магазин“	

Слагане на маса	Игра на „поща” Разширяване на преструването	
-----------------	---	--